

J-T

Redactie:

Dr. J. G. B. BEUMÉE, *Red.-Secretaris.*
Buitenzorg.
 Dr. K. W. DAMMERMAN, *Buitenzorg.*
 Dr. H. C. DELSMAN, *Weltevreden.*

Levend en Dood Materiaal te zenden aan:

Dr. J. G. B. BEUMÉE, *Buitenzorg.*

Vaste Medewerkers:

Dr. W. DOCTERS VAN LEEUWEN.
 EDW. JACOBSON.
 Dr. S. C. J. JOCHEMS.
 S. LEEFMANS.
 J. C. VAN DER MEER MOHR JR.
 Dr. D. F. VAN SLOOTEN.
 J. W. A. VAN WELSE.

Prijs voor niet-leden der N. I. N. H. V. per jaar f 8.50.

DE WILDE ZWIJNEN VAN JAVA. ¹⁾

Soorten of rassen? — Of nog wat anders?

Wetenschappelijk onderscheidt men voor Nederlandsch-Indië verscheidene *soorten* van wilde zwijnen. Het blijkbaar naar verschillende bronnen bewerkte handboek van J. Hendrik VAN BALEN: „De Dierenwereld van Insulinde. I. De Zoogdieren”, geeft van het geslacht *Sus* niet minder dan zeven bepaalde species op voor geheel Nederlandsch-Indië, terwijl er bovendien nog melding wordt gemaakt van een aantal afzonderlijk als soort onderscheiden andere vormen, waarvan het echter twijfelachtig wordt geacht, of zij geen *variëteiten* (rassen) zijn van de vorenbedoelde soorten. Van deze zeven soorten worden als inheemsch op Java genoemd: *Sus barbatus* (baardzwijn), *Sus verrucosus* (wrattenzwijn) en *Sus vittatus* (gestreept zwijn). BREHM geeft mede eenige *soorten* van wilde zwijnen op voor Nederlandsch-Indië en daaronder de drie bovengenoemde, op Java voorkomende species. Dr. J. C. KONINGSBERGER, die — anders dan de twee bovengenoemde schrijvers — zijn door studie verkregen wetenschap heeft kunnen toetsen aan persoonlijke waarnemingen in loco, laat in zijn werk „De Zoogdieren

¹⁾ De in dit artikel voorkomende reproducties zijn naar foto's, welke de Heer SODY welwillend ter beschikking van de Redactie stelde. Zij hoopt later nog eens even karakteristieke foto's van de twee Javaansche wilde varkens te kunnen reproduceeren als thans van den *Sus barbatus*.

van Java" *Sus barbatus* (fig. 1 en 2), althans voor wat genoemd eiland betreft, geheel los en onderscheidt alleen nog als twee afzonderlijke soorten: *Sus vittatus* en *S. verrucosus*. Hij teekent hieromtrent aan:

„Hoewel bij verschillende personen, die zich op Java veel met de jacht hebben beziggehouden, het vermoeden bestaat, dat er hier meer dan twee wilde varkens worden gevonden, meenen wij toch, dat dit vermoeden zijn oorzaak vindt in het verschillend voorkomen, waaronder de beide, hier inheemsche soorten van het geslacht *Sus* zich kunnen voordoen.”

De wilde zwijnen in de Buitenbezittingen zullen hier verder onbesproken worden gelaten. Laat ons echter die van Java in nadere beschouwing nemen en daarbij ons de vraag stellen, of er werkelijk aanleiding bestaat voor een onderscheiding in drie, respectievelijk

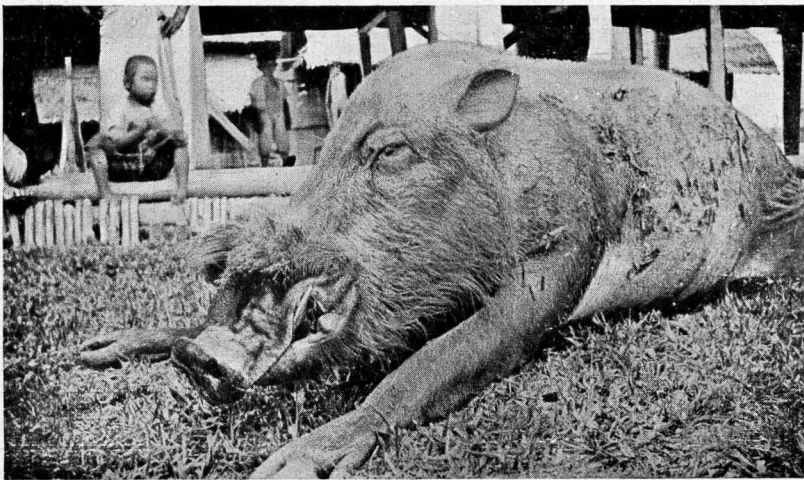

Fig. 1 *Sus barbatus* exemplaar, van Ngabang — Midden Landak-Bornéo.
De opening op zij van den bek wordt veroorzaakt door een houtje.

twee soorten, dan wel, of niet veeleer sprake behoort te zijn van verschillende rassen of door locale omstandigheden ontstane nevenvormen van eenzelfde soort.

In de eerste plaats de vraag: Waarop berust de splitsing in soorten? Hoofdzakelijk op anatomische kenmerken, terwijl daarnaast de meeste systematici aandacht schenken aan uiterlijkheden, voornamelijk kleur en teekening benevens lengte en verdeling der beharing. Maar deze

elementen vormen een zeer onzekeren maatstaf voor het bepalen van de soort, hetgeen wel het best geïllustreerd wordt door den zoölogisch toch tot één enkele soort gerekenden mensch in zijn verschillende, zeer van elkaar onderscheiden vormen. Onbetwistbaar bestaat er, zoowel anatomisch (afmetingen, schedelvorm, spierontwikkeling, enz.) als wat andere kenmerken betreft (huid- en haarkleur, verdeling van het haar over het lichaam, vorm, lengte en inplanting der haren, etc.) meer verschil tusschen bijv. een Eskimo en een Zoeloe, dan tusschen een wrattenzwijn en een gestreept zwijn. En naast den mensch bewijzen ook zijne huisdieren (honden, paarden en ezels, runderen en ... varkens) hoe groot de onderlinge verschillen kunnen zijn in de kenmerken der tot één soort gerekende rassen. En om een greep te doen uit de wereld der ongetemde dieren, moge worden gewezen op het voorbeeld van de bonte kraai, die in strenge winters in groote vluchten van Midden- naar West-Europa trekt en dan ook in Nederland wordt gezien. Tot voor zeer korten tijd werd deze onder den naam *Corvus cornix* afzonderlijk als soort geclassificeerd, doch naar de tegenwoordige opvatting is zij zeer waarschijnlijk slechts een bijzondere geographische vorm van de gewone Europeesche zwarte kraai, *Corvus corone*.

Deze nieuwere inzichten omtrent bovengenoemde *Corvidae* berusten o. a. op kruisings-experimenten. Als grondgedachte wordt daarbij gesteld, dat dieren van verschillende soort somtijds, als zij tot eenzelfde zoölogische orde behooren, onderling wel nakomelingschap kunnen verwekken, doch deze bastaarden met onvruchtbaarheid zijn geslagen, zoodat het niet mogelijk is de kruising verder door te zetten dan tot de eerste generatie. Maar ook dit kenmerk laat ons in den steek, nu men er ten slotte in geslaagd is, zij het ten koste van veel moeite, van sommige huisdieren en in gevangenschap gehouden wilde dieren bastaarden te telen, waarmede kan worden doorgefokt. Zoo bestaan er tegenwoordig vruchtbare afstammelingen van het paard en verschillende zebra-soorten en van deze soorten onderling.

Onderzoekingen op het gebied van de afstamming onzer huisdieren hebben verder geleid tot de theorie, dat verscheidene van deze zijn ontstaan uit meerdere soorten van wilde dieren. Volgens BREHM bijv. wordt dit door verscheidene geleerden aangenomen met betrekking tot de tamme honden, runderen en . . . zwijnen. Wat de honden betreft, mag wel als een merkwaardige aanwijzing

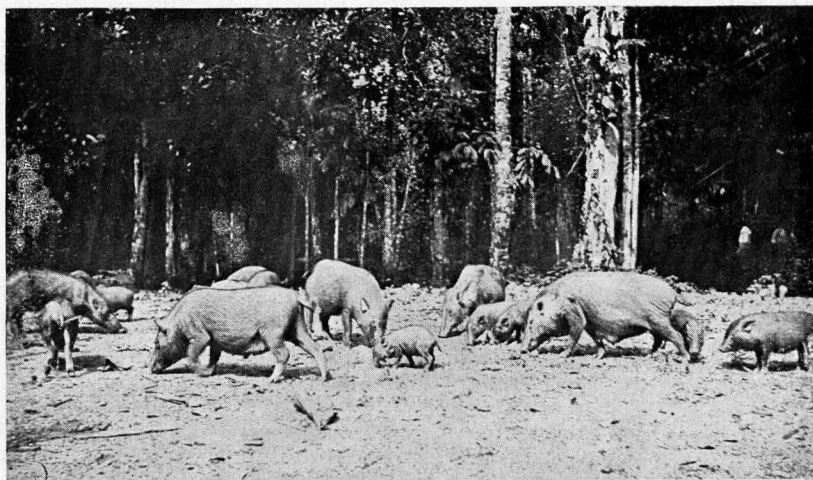

Fig. 2. Een troep *Sus barbatus* bij Ngabang — Midden Landak — Borneo, die daar een maand lang vóór het fotografeeren dagelijks met oebi gevoerd werden.

in deze richting gelden, dat heden ten dage fokkers van Duitsche herdershonden nu en dan voor bloedversanding wel eens een teef van dat ras laten dekken door een Europeeschen wolf. De uit deze kruising verkregen bastaarden worden dan gebezigd voor de verdere voortplanting van het ras. Voor voorbeelden van vruchtbare bastardeering tusschen runderen van verschillende soort kunnen wij dichter bij honk blijven. Er zijn legio gevallen bekend, waarbij schoone, krachtige en vruchtbare nakomelingen werden verkregen van den bantèng-stier (*Bos sundaicus*) en tamme koeien. En wat de zwijnen betreft, bekend is het, dat tamme zeugen — zoowel hier als in Europa — vruchtbare progenituur leveren als resultaat van de paring met evers. Volledigheidshalve moet hierbij nog vermeld worden, dat in wetenschappelijke kringen er tegenwoordig ook stemmen opgaan ten gunste van de theorie, dat de tegenwoordige mensch ook het produkt is van de vermenging van oorspronkelijk verschillende soorten van voorwereldlijke anthropomorphe apen, waaruit de *Pithecanthropus erectus* zou zijn ontstaan.

Nu valt tegen eene vergelijking tusschen aan de eene zijde den mensch met zijne huisdieren en aan den anderen kant in het wild levende dieren de tegenwerping te maken, dat de eerste categorie reeds veel te ver van den dierlijken oertoestand is afgeweken, om ze — wat biologische eigenschappen betreft — met de tweede rubriek op één lijn te stellen. Mensch en huisdier hebben door de abnormale omstandigheden, waaronder

zij niet eeuwen, maar tienduizendtallen van jaren leven, eigenschappen verkregen, die een sterk kunstmatig, d.w.z. tegen de natuur indruischend karakter hebben. Deze kunstmatigheid is ook in het spel, waar de mensch zich speciaal gaat bemoeien met de voortplanting van door hem in gevangenschap gehouden, oorspronkelijk wilde dieren. Dus is het niet verwonderlijk — altijd nog redeneerend in den geest van hen, die niets willen weten van een parallel tusschen cultuur- en oervormen — dat de fokker er ten slotte in slaagt een natuurlijk beletsel tegen de verdere vermenigvuldiging van door hem kunstmatig in het leven geroepen diertypen te overwinnen door de toepassing van kunstgrepen, waarvan in de vrije natuur levende dieren uit den aard der zaak verschoond blijven. Daardoor zou het dan mogelijk zijn van in gevangenschap gehouden dieren van verschillende soort constante tusschenvormen te kweken, waarvan het ontstaan in de vrije natuur uitgesloten is. Maar wat dan te zeggen van het volgende? In Frankrijk is geconstateerd, dat in streken, waar sedert menschenheugenis de wilde zwijnen niet meer of slechts in zeer gering aantal nog voorkwamen (vooral, doch niet uitsluitend, in het zuidoosten) deze dieren sedert eenige jaren plotseling in dichte drommen als uit de lucht zijn komen vallen en hier en daar door hun talrijkheid zelfs tot een ware landplaag zijn geworden. Vooral bevreemdend is hierbij, dat Frankrijk wel van ouds in enkele zijner bosschen (doch alleen in het noordoosten, speciaal in Lotharingen, de Ardennen en het bosch van Fontainebleau) wilde zwijnen herbergde, doch slechts in beperkt aantal, dat steeds verminderde, bewijst dat de natuurlijke vruchtbaarheid van de soort niet meer opwoog tegen de factoren, die storend op de instandhouding inwerkten. Thans echter een ware invasie, waaraan geen hoofd is te bieden ondanks hardnekkige vervolging: een tot dusver ongekende vruchtbaarheid der zwartkielen doet alle pogingen falen om den vloed te keeren. Wat kan de oorzaak zijn van deze plotselinge verhooging van het voortplantingsvermogen, zoo vroeg men zich af. Ten slotte vond men eene oplossing der vraag in dezen zin, dat het oorspronkelijke wilde zwijn, door de militaire actie ten deele naar het zuiden verdrongen, daar eene aanzienlijke bloedverversching onderging door kruising met bij het vervoer ontsnapte, verwilderde tamme varkens, die ter voorziening in den tijdens den oorlog bestaanden voedselnood, van elders waren ingevoerd, voornamelijk van Tunesië, Algerië en vooral van Marokko. Dat de kruising met deze geïmporteerde krulstaarten beter gelukte dan vroeger met de inheemsche rassen van tamme zwijnen werd verklaard door het feit, dat de laatste door over-cultuur het vermogen om in wilden staat te gedijen verloren hebben, terwijl de eerste door de minder ver gevorderde domesticatie hunne gehardheid nog behouden hebben. Voor deze theorie pleiten verschillende omstandigheden, o.a. dat het grootste aantal van de in Zuid-Frankrijk buitgemaakte wilde zwijnen in aanzienlijke mate van het oorspronkelijke type van *Sus scrofa* (het Europeesche wilde zwijn) afwijkt, als wat aangaat het fysiek (hoedanigheid van het vleesch en de huid, vetverdeeling enz.) en in deze opzichten punten van overeenkomst (hoewel niet volkomen, hetgeen wijst op vermenging) vertoont met de bovengenoemde, buitenlandsche slagen van tamme varkens.

Er is zeker nog lang niet het laatste woord gezegd over de quaestie, of het onvermogen van twee diervormen om bastaarden te telen, die zich verder voortplanten, al dan niet gelden mag als een afdoend kenmerk voor de oplossing van het dilemma: soort of variëteit? In eene bijdrage van de hand van Erwin STRESEMANN te München, opgenomen in Jaarbericht No. 9 van de Club van Nederlandsche Vogelkundigen en getiteld „Zur Frage der Entstehung neuer Arten durch Kreuzung”, vond ik bijv. het opmerkelijke feit vermeld, dat twee morphologisch wel van elkaar onderscheiden musschensoorten

Passer domesticus en *P. hispaniolensis* zich onderling vermengen, d.w.z. paren en vruchtbare nakomelingschap verwekken, maar wat eerstgenoemde soort betreft, dat alleen het ras *P. domesticus tingitanus* in een gemeenschappelijk woongebied (Noord-Algerië) zich „mésallieert” met de andere soort, doch het ras *P. domesticus domesticus* (dat van *tingitanus* uiterlijk slechts in geringe mate verschilt) in een paar gebieden, waar het samen met *P. hispaniolensis* (Spanje en Griekenland) voorkomt, niet met laatstgenoemde species voortteelt.

De bovenstaande inleiding moge er toe leiden den lezer de overtuiging te schenken, dat het somtijds zeer moeilijk is uit te maken, of twee of meer in bepaalde opzichten zeer verschillende diervormen aan te merken zijn als afzonderlijke soorten, dan wel als variëteiten (rassen) van eenzelfde soort. Dit bezwaar ondervindt men sterk bij de classificatie der op Java voorkomende vormen van wilde zwijnen. Laat men, op het voorbeeld van Dr. KONINGSBERGER *Sus barbatus* als afzonderlijke onderscheiding vallen, dan blijven er nog twee door hem als soort gequalificeerde vormen over. Een niet te ontkennen feit is het, dat morphologisch *verrucosus* van *vittatus* zeer verschilt.

De eerste heeft een naar evenredigheid van het lichaam monsterachtig grooten kop, die vooral aan de onderzijde scherpe kanten (de onderkaken) vertoont, zoodat hij zeer sterk herinnert aan een afgeknotte driezijdige pyramide (met den top naar voren). Op de beide scherpe onderkanten vertoont de huid langgerekte, wratachtige verhevenheden, terwijl dergelijke doch kegelvormige uitsteeksels verticaal op de bovenkaak staan aan de binnenzijde van de opwaarts gekrulde oogtanden van die kaak waarlangs aan den buitenkant de geduchte „houwers” (onderkaakshoektanden) slijpen en een paar andere horizontaal onder de oogen buitenwaarts gericht zijn. De romp is gedrongen, het voorste gedeelte daarvan vooral; de borstkas maakt een massieven indruk, waardoor de voorpooten kort schijnen.

De soort *vittatus* heeft een kleineren, minder onbehouwen, men zou haast zeggen eleganten kop met geen spoor van knobbels of wratten er op. Ook het lijf is meer evenredig gebouwd zonder de massale ophooping in de voorhand, zoodat het gansche dier slanker is en den indruk maakt in evenredigheid tot de hoogte langer te zijn dan een vertegenwoordiger der andere soort. Dit laatste is echter slechts schijn: bij beide soorten is de verhouding van de totale lengte (van neuspunt tot achterkant billen) tot de schouderhoogte zeer sterk variërend bij de verschillende individuen. Voor die verhouding werden door mij als uitersten gevonden, voor *verrucosus* 1.58 en 2.02, voor *vittatus* 1.50 en 1.94. Een ander verschil tusschen de twee soorten vindt men in de beharing. Over het algemeen is *verrucosus* ruiger dan *vittatus*. Vooral geldt dit voor den kop, waaraan bij eerstgenoemde de op de wangen naar buiten uitstaande borstels, een meer of minder ontwikkelden, soms waarlijk patriarchalen baard vormen, die bij de andere soort ontbreekt. *S. verrucosus* is verder in sterkere mate dan *vittatus* begiftigd met een kam van lange, stijve borstels op kruin en rug. Kenmerkend is echter vooral een alleen bij *vittatus* voorkomende witte teekening, bestaande uit een soort van bles dwars over den snuit, die zich aan weerskanten over de wangen voortzet en vandaar naar beneden loopt tot ongeveer bij het elleboogsgewricht (d. i. de plaats waar *uitwendig* de voorpooten aan den romp verbonden zijn). Verder bestaan er nog kleinere verschillen, zooals de groote, wijduitstaande oorschelpen van *verrucosus* tegenover de kleinere, meer aanliggende van *vittatus*. Een en ander maakt, dat een vertegenwoordiger van de eerstgenoemde soort een meer geduchte physiognomie vertoont dan een exemplaar van de species *vittatus*, waardoor waarschijnlijk — gevoegd bij andere factoren, die hieronder ter sprake zullen komen — de meening in de wereld is gekomen, dat de eerste een woester

en kwaardardiger aard heeft dan de tweede. Inderdaad bestaat hierin, alle omstandigheden in aanmerking genomen, niet veel onderscheid. Ook in dit opzicht zijn er individuele verschillen, die grooter zijn dan het soortverschil.

Het vleesch van de soort *vittatus* is over het algemeen fijner van vezel dan dat van *verrucosus* en ook beter van smaak in zoover, dat het minder geprononceerd doet uitkomen den aan alle venizoen (vleesch van wilde dieren) eigen bijsmaak, die de ware liefhebber echter bijzonder op prijs stelt, daarin verschillende van den banalen salonlekkerbek. Niettemin blijft het wildbraad *verrucosus* ook voor den gewonen epicurist zeer goed eetbaar

Fig. 3 Twee in de nabijheid van Buitenzorg geschoten exemplaren van *Sus vittatus*, die de streepteekening missen.

en alle beweringen van tegengestelde strekking zijn nonsens. Positief onjuist is dan ook de in het bovenaangehaalde werk van VAN BALEN voorkomende vermelding, dat het vleesch van het wrattenzwijn door Europeanen bijna nooit en zelfs door Chineezzen weinig gegeten wordt. Naar mijn persoonlijke ondervinding vechten zij er om, wat te begrijpen is, want het is nog altijd een heel stuk malscher dan dat van bejaarde ossen, hetwelk ons door den slager geleverd wordt.

Er bestaan dus inderdaad groote verschillen tusschen de twee hoofdvormen van het op Java inheemsche zwartwild. In zoover bestaat er dus wel grond voor om twee soorten te onderscheiden. Maar nu komen de moeilijkheden. De bovenopgesomde kenmerken gelden nl. voor de meest typische vertegenwoordigers van *verrucosus* en *vittatus*. Daar-tusschen heeft men een heele reeks van overgangsvormen. Zoo bijv. met betrekking tot de witte teekening van laatstgenoemde. Aan dit kenteken heeft men in 't geheel geen houvast, want onder de wilde zwijnen, die in hun bouw onmiskenbaar het *vittatus*-type vertoonen,

treft men er meer aan zonder dan met die verkleuring. Aan den anderen kant komen de wratten van *verrucosus* alleen bij zeer oude evers tot volle ontwikkeling. De vrouwelijke exemplaren en de jonge mannelijke hebben ze niet en zijn alleen te onderkennen aan den eigenaardigen, kantigen vorm van den kop. Doch ook hierbij heeft men variaties, die soms zoo sterk zijn, dat men twijfelt welke van de twee soorten men voor zich heeft.

Deze geleidelijke overgang van het eene type in het andere kan tot oorzaak hebben het bestaan van bastaarden van verschillende bloedmenging, wat weer zou wijzen op een in de vrije natuur plaats hebbende ongestoord voortgaande, onderlinge kruising der twee karakteristieke vormen. Maar dit behoeft niet de eenige reden te zijn; immers ook uitwendige omstandigheden kunnen van invloed zijn op het tot ontwikkeling komen van bepaalde morphologische eigenaardigheden. Wil men zich gaan verdiepen in de oorzaken van het feit, dat er tusschen het lompkoppige, massieve, egaal gekleurde *verrucosus*-type en het meer fijat.oofdige, slankere en met wit geteekende *vittatus*-type zooveel in elkander overgaande intermédiaire vormen bestaan, dan stuit men aan alle kanten op vraagteekens.

Zoowat alle handboeken vermelden als bijzonderheid, dat de *verrucosus* grooter, d.i. dus langer en hooger dan de *vittatus* is. Dit is onjuist. De grootste exemplaren, die ik van beide vormen onder de oogen heb gehad, gaven elkander in afmetingen weinig toe. Regelmatige metingen werden door mij gedaan bij een paar dozijn exemplaren ¹⁾. De grootste der gemeten evers waren toevallig *verrucosi*. Zij maten respectievelijk 87×143 en 82×146 c.M. Tot mijn spijt beschik ik niet over even nauwkeurige gegevens van de grootste, buitgemaakte *vittatus*-evers. Maar van die laatste soort schoot ik eens een moervarken — zeug —, dat de soortskenmerken zeer typisch vertoonde, zelfs de zooals gezegd zeldzaam voorkomende witte teekening, zoodat eene determinatie-fout uitgesloten is. Deze was groot 80×120 c.M. en dus van zeer respectabele afmetingen, als men bij vergelijking met de vorige getallen in aanmerking neemt, dat de moerzwijnen in het algemeen aanzienlijk kleiner zijn dan de evers. De grootste *verrucosus*-moer, die ik gemeten heb, was 70×120 c.M. Bij deze cijfers maken vooral de schouderhoogten, opgegeven in het meeraangehaalde werk van VAN BALEN een kinderachtig figuur. Daar vindt men nl. als maximum schouderhoogte van *vittatus* (natuurlijk van een ever) 73 c.M. Voor *verrucosus* is vermeld een schouderhoogte van 75 c.M., wat in het niet verzinkt bij de boven door mij genoemde maat van 87 c.M., wat naar mijn overtuiging en oordeelende naar waargenomen, doch niet gemeten exemplaren, nog niet eens het maximum is. Ook de voor de laatstgenoemde soort door VAN BALEN opgegeven lengte van 134 c.M. waarvan af te trekken de lengte van den staart ad 29 c.M., zoodat voor romp en kop overblijft 105 c.M. — is zeer gering, doch hierbij moet een schrijf- of zetfout ingeslopen zijn, daar er bij vermeld wordt, dat in het opgegeven getal o.a. begrepen is een lengte van 43 c.M. voor den kop alleen, waaruit zou volgen, dat voor den romp niet meer zou overschieten dan 62 c.M., dus nog niet eens $1\frac{1}{2} \times$ de lengte van den kop. Een aldus gebouwden ever zou men met een gerust geweten een monstrositeit mogen noemen.

¹⁾. Dit geschiedde aldus: Tegen den voorkant van den snuit en den achterkant van den romp (onder den staart), verder tegen den onderkant der voorhoeven en den bovenkant van den rug ter hoogte van den schouder van op hun zijde liggende doode zwijnen, zeer stijf aangedrukt om de lengte der beharing, vooral van de manen op den rug als factor uit te schakelen, werden stokken of pieken verticaal in den grond gestoken en daarna werd de horizontale afstand tusschen die piketten gemeten; zoodoende werd de krommingsfout, die bij het rechtstreeks over het lichaam meten wordt gemaakt, geheel geëlimineerd.

De beide vormen van de Javasche wilde zwijnen verschillen — en hierbij verwijs ik naar hetgeen hierboven is gezegd met betrekking tot den invloed van uitwendige omstandigheden op het tot ontwikkeling komen van bepaalde uiterlijke kenteekenen — behalve in habitus, ook in de plaatsen, waar zij zich voornamelijk ophouden. Hier zijn de grenzen vrij scherp afgebakend. Mijne onderzoekingen in deze richting hebben mij geleerd, dat Dr. KONINGSBERGER in zijn werk „Java zoölogisch en biologisch” ongelijk heeft met deze twee door hem systematisch als soorten van elkander onderscheiden vormen van zwartwild biologisch over één kam te scheren. Hij geeft nl. beide op als behoorende tot de fauna van het bouwland, van de suikerrietvelden, van de djatibosschen en van de graswildernissen en vermeldt verder nog een nabij het strand veelvuldig voorkomend type als een bijzonderen vorm van *vittatus*. Deze soort is voorts volgens genoemden geleerde talrijker dan de andere en heeft een grootere verticale verspreiding. Daar mijn exploratiegebied beperkt is tot West-Java, meer precies de residentien Banten en Batavia en de westelijke gedeelten van Tjerebon en de Preanger Regentschappen, waar nergens op groote schaal suikercultuur wordt gedreven, schakel ik de suikerrietaanplantingen uit. Maar hetgeen overigens door Dr. KONINGSBERGER wordt medegedeeld, moge hier aan mijne ervaringen worden getoetst. Volgens mijne waarnemingen dan is er in de eerste plaats geen sprake van de grootere talrijkheid — in het algemeen — van *vittatus*, vergeleken met *verrucosus*: in veelvuldigheid van voorkomen zullen zij vrijwel tegen elkander opwegen. Met de verticale verspreiding is het evenzoo gesteld; beide soorten komen voor in de laagvlakte tot vlak bij zee en hoog in de bergen. In de Preanger zijn de *vittati* werkelijk grooter in aantal — of liever, worden zij meer gezien — dan *verrucosi*, doch dit heeft een andere oorzaak — waarop zoo dadelijk wordt teruggekomen — dan het door laatstbedoelde soort schuwen van het hoogland. Aan de noordhelling van de bergreeks die laatstgenoemde residentie scheidt van de afdeeling Krawang der residentie Batavia heeft daarentegen *verrucosus* de overhand. In de laagvlakte is het evenzoo met de verspreiding gesteld. Het varken in de strandbosschen ten westen en oosten van de hoofdplaats Batavia is inderdaad de *vittatus*, doch reeds bij Maroenda en verder de geheele kust van Krawang langs is het meestal *verrucosus* — en dat wel in een zeer geprononceerd type — dien de jager op zijn tochten ontmoet. Het feit is, dat *vittatus* van de twee zich het meest aangepast heeft aan het voortschrijden der menschelijke cultuur en bij voorkeur de plaatsen bewoont, waar de ontginningen de overhand hebben boven de wildernis. Deze soort verkeert reeds in het beginstadium van symbiose met den mensch. *Verrucosus* daarentegen is nog altijd de woeste vrijbouter der bosschen en jungles gebleven. Vandaar, dat in de allerwegen in cultuur gebrachte Preanger gewoonlijk *vittatus* wordt aangetroffen, wat aanleiding kan hebben gegeven tot de meening, dat deze zich meer in de bergstreken thuis gevoelt, dan zijn ruige, onbeschaafde, zoölogische bloedverwant. Het bovenstaande wil natuurlijk niet zeggen, dat een *verrucosus* nooit een voet zet in gecultiveerde streken en evenmin dat een *vittatus* zich nooit in het bosch waagt. De landbouwers in de schaars bevolkte kampongs in Noord-Krawang, wier pas aan de wildernis ontwoekerde sawah's en tuinen dicht langs den rand van het strandbosch zijn gelegen, zouden raar opkijken als hun werd voorgehouden, dat zij weinig te vreezen hebben van het in die bosschen met uitsluiting van de andere soort huizende wrattenzwijn, en dat wel omdat dit een echte, menschenschuwe rimboeklant is. Hun elken nacht hier of daar omgewoelde en vernielde rijstvelden en katjang- en djagoengtuinen leeren het hun wel anders. En evenmin moet men verwonderd kijken, als een in het bosch bij Tandjoengpriok geschoten varken bijna altijd een *vittatus* blijkt te zijn.

Er bestaan zelfs streken, waar beide soorten naast elkander leven, ofschoon dergelijke oorden verre in de minderheid zijn bij die, waar een der beide het rijk alleen heeft. Maar het voorkomen van *verrucosus* of *vittatus* wordt beheerscht door de omstandigheid of de landstreek als geheel genomen meer typisch bosch of wildernis is, dan wel meer geprononceerd uit ontgonnen land bestaat. Volgens mijne aantekeningen zijn zoo goed als uitsluitend *verrucosi* te vinden in de groote boschcomplexen, behoorende tot het boschdistrikt Krawang-Indramajoe, de strandbosschen en struikwildernissen langs de kust van de residentie Batavia, oostwaarts van de Blentjong-rivier, de bosschen en alang-alang-velden op de noordhelling van het grensgebergte tusschen Krawang en de Préanger, de weinig ontgonnen streken in Zuid-Banten. Daarentegen is *vittatus* overheerschend in het gebied, dat vóór de aanhechting van Krawang de residentie Batavia vormde (de afdeelingen Buitenzorg en Meester Cornelis en de onderafdeeling Tangerang) met uitzondering van de met de Krawangsche strandbosschen samenhangende wildernissen oostelijk van Maroenda; verder karakteristiek is de toestand in een gedeelte van Banten, waar de rubberondernemingen, gelegen in het regentschap Pandeglang en onmiddellijk daaromheengelegen bosschen en velden een onder *vittatus*-heerschappij staande enclave vormen in het rondom gelegen woeste, slechts schaars door menschen bewoonde *verrucosus*-gebied. In de landstreek tusschen Tjikampèk en Poerwakarta, waar djatibosschen afwisselen met rubberondernemingen en groote uitgestrektheden sawah en andere ontginningen der Inlandsche bevolking met daartusschen goedbevolkte desa's, treft men beide soorten naast elkander aan. Misschien — naar mijne persoonlijke meening zelfs waarschijnlijk — is *vittatus* daar bezig met hulp van zijn bondgenoot tegen wil en dank, den *homo sapiens*, *verrucosus* te verdringen.

Waar *verrucosus*, in het algemeen genomen, zich meer op een afstand houdt van menschelijke nederzettingen dan *vittatus*, heeft eerstgenoemde soort — dit laatste woord thans zuiver taalkundig te nemen, dus niet in de beteekenis, die het in de zoölogische systematiek heeft — en bloc ook minder ervaring van de geduchte weermiddelen van den tweebeenigen vijand, dan laatstgenoemde. Het wrattenzwijn zal dus tegenover den mensch veelvuldiger een drieste, onverschrokken houding aannemen dan de vertegenwoordigers van de „gestreepte” soort, die door de voortdurende aanrakingen van minder vriendschappelijken aard, welke zij met den „heer der schepping” hebben, den laatste hebben leeren vreezen. Hierdoor laat zich gereedelijk het geloof verklaren, dat de laatstgenoemde woester en gevaarlijker van aard is dan eerstgemelde. Maar individu voor individu genomen is die theorie niet vol te houden. Ook onder de *verrucosi* treft men bloodaards aan en onder de *vittati* knapen, die zich tegenover jager en honden in postuur zetten en den toegeworpen handschoen opnemen. Als soortskenmerk kan de graad van gevaarlijkheid en woestheid niet ernstig in aanmerking komen. Al hetgeen dienaangaande in de handboeken is opgenomen is rederijkerij van door onontwikkelde en dus niet kritisch aangelegde Inlanders op een dwaalspoor geleide oudere schrijvers, die zooals dat te doen gebruikelijk is, door hun moderne opvolgers klakkeloos worden nageschreven.

Welke conclusie valt er nu uit het bovenstaande te trekken met opzicht tot de vraag of *verrucosus* en *vittatus* in de zoölogische systematiek als twee afzonderlijke soorten gehandhaafd kunnen blijven? Ik acht mij wetenschappelijk niet voldoende onderlegd om gerechtigd te zijn hierop een antwoord te geven. Doch ik meen wel, met de bescheidenheid, die den amateur tegenover den vakgeleerde past, aan dezen laatste het verzoek te mogen doen, om naar streng wetenschappelijke methode eens te onderzoeken:

1°. Of après tout *Sus vittatus* niets meer en niets minder is dan een naar symbiose met den mensch neigende aanpassingsvorm van *Sus verrucosus*;

2°. Of indien de omstandigheden daarvoor gunstiger waren geweest en bijv. de oorspronkelijk heidensche en daarna Hindoesche bevolking van Java den Islam niet omhelsd had, dit naar het verwerven van beschaving strevende gedeelte van het borstelige nomadenvolk niet op groote schaal zou kunnen zijn gedomesticeerd en de plaats zou hebben ingenomen van het thans hier algemeen voorkomende tamme zwijn, dat waarschijnlijk van Chineeschen oorsprong is;

3°. Of het niet de moeite waard is die domesticatie alsnog te beproeven en aldus een krachtig en schoon slag van tamme zwijnen te fokken, dat naast het reeds aanwezige alle reden van bestaan zou hebben.

Deze quaestie is, afgescheiden van de interessante wetenschappelijke zijde ervan, zeker wel de aandacht waard, al ware het slechts, omdat door de bestudeering ervan een groot economisch belang gediend zou kunnen worden. Wat toch kan aantrekkelijker zijn voor den landhuishoudkundige dan het streven naar eene oplossing waardoor een landplaag zou worden geconverteerd in een rijkelijk vloeiende bron van welvaart?

J. OLIVIER.

Naschrift. Op de boven-gedane vragen kunnen we het volgende antwoord geven. Vooreerst kan men als algemeene regel aannemen dat nimmer twee ondersoorten van dezelfde soort op dezelfde plaats voorkomen en bovendien nog dezelfde levenswijze hebben. Ze zouden zich in dat geval zoozeer met elkaar vermengen dat zij spoedig niet meer van elkaar te onderscheiden waren. Daarom reeds moet men *S. vittatus* en *verrucosus* wel voor goede soorten houden. Er zijn bovendien enkele verschillen, die de schrijver niet noemt, maar waardoor deze twee soorten duidelijk onderscheiden zijn. Aan den schedel toch kan men dadelijk zien met welke soort men te maken heeft, bij *verrucosus* bevindt zich n.l. een duidelijke afstand tusschen de slagtanen in de bovenkaak en de eerste kies, bij *vittatus* sluiten deze tanden direct aan de kiezen aan. Dit verschil is zeer constant en overgangen zijn mij niet bekend. Een verder onderscheid tusschen *vittatus* en *verrucosus* is, dat de eerste soort gestreepte jongen heeft, de tweede niet; ook dit bewijst al dat men niet met ondersoorten van één soort te maken heeft.

Wat verder *S. barbatus* betreft, welke op Sumatra en Bornéo wordt aangetroffen, deze soort is wel zeer nauw verwant met *verrucosus* maar toch goed te onderscheiden, alleen wordt thans betwijfeld of de soort wel op Java voorkomt, zooals vroeger werd opgegeven.

Domesticatie van *Sus vittatus* vindt reeds dikwijls plaats; op verschillende eilanden in het oosten van den Archipel leeft deze soort in half-tammen toestand, ook vermenging met geïmporteerde rassen komt herhaaldelijk voor, gewoonlijk echter zonder opzet. Men neigt tegenwoordig zelfs tot de opvatting dat *vittatus* niets anders is dan een ondersoort van het Europeesche wilde zwijn (*Sus scrofa*), waardoor de gemakkelijke vermenging met rassen van deze soort zich laat verklaren. Zuiver opgezette kruisingsproeven met *vittatus* hebben echter voor zoover ik weet nimmer plaats gehad.

K. W. DAMMERMAN.